

2013-04-02
Dnr 400-2011:3033

Rapport

efter kvalitetsgranskning av studie- och yrkes-
vägledningen vid Brönjaskolan
i Bodens kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Brönjaskolan

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av studie- och yrkesvägledningen i grundskolan under hösten 2012 och våren 2013. Syftet med granskningen är att undersöka om eleverna på de granskade skolorna får den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till enligt skollag och läroplan och att verksamheten är av kvalitet enligt på förhand definierade kriterier. Granskningen vid Brönjaskolan i Bodens kommun ingår i denna kvalitetsgranskning.

Älvskolan besöktes den 29 -30 januari 2013. Ansvariga inspektörer är Bellita Torén och Susanne Smith. I denna rapport redovisar Skolinspektionen sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av studie- och yrkesvägledningen i grundskolan genomförs i totalt 26 kommunala och åtta fristående slumpvis utvalda skolor. I Bodens kommun granskas även Älvskolan och Stureskolan. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger den övergripande rapporten en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra granskade skolor. Det enskilda beslutet placeras därmed i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Brönjaskolan

Brönjaskolan ligger samhället Sävast, cirka 8 kilometer från Bodens centrum och 29 kilometer från Luleå.

Brönjaskolan är en 6-9 skola med totalt 208 elever, varav 47 elever i årskurs 9 läsåret 2012/13. För studie- och yrkesvägledningen finns en utbildad studie- och yrkesvägledare anställd på 40 procent. Studie- och yrkesvägledare är även anställd på 35 procent på Stureskolan för arbetet med praktisk arbetslivsorientering (prao) för eleverna på Stureskolan. Rektorn för Brönjaskolan är hennes chef. Hon arbetar även på en fristående gymnasieskola i en annan kommun. I Bodens kommun fördelas resurserna för studie- och yrkesvägledning utifrån elevantal.

Av nationell statistik framgår att av 28 elever i årskurs 9 läsåret 2011/2012 var 100 procent av eleverna behöriga till yrkesprogram och lika många till högskoleförberedande program. Nationell statistik visar att elevernas meritvärde i årskurs 9 är 227 jämfört med 212 för kommunen och 211 för riket.

I Bodens kommun finns en gymnasieskola, Björknäsgymnasiet. Det är en kommunal gymnasieskola. Skolan har än så länge tre högskoleförberedande program och sex yrkesförberedande, men några nya elever tas inte in på handels- och administrationsprogrammet höstterminen 2013 enligt informationen på kommunens hemsida. Skolan har även introduktionsprogram. De fyra kommunerna Boden, Luleå, Piteå och Älvsbyn har ett samverkansavtal som innebär att eleverna kan söka de nationella gymnasieutbildningar som finns inom kommunerna. Gymnasiesamarbetet kallas Fyrkanten. Inom Fyrkanten finns samtliga nationella program

Av information på kommunens hemsida framkommer att Bodens kommun har omkring 27 600 invånare och är den tredje största kommunen i Norrbottens län. Av statistik från Statistiska centralbyrån (SCB) framkommer att den vanligaste verksamhetsgrenen i Boden är vård och omsorg. Även försvaret är en stor arbetsgivare liksom byggverksamhet som är den tredje största verksamhetsgrenen i kommunen.

Resultat

1. Eleverna får kontinuerlig vägledning av sådan kvalitet att de kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning

1.1 Eleverna har tillgång till en kontinuerlig vägledning och en vägledning inför val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning

Här undersöks om eleverna har tillgång till studie- och yrkesvägledare eller annan personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning tillgodoses. Vidare granskas om studie- och yrkesvägledningen ges kontinuerligt i utbildningen. Slutligen undersöks om vägledning och information inför gymnasievalet organiseras på ett sätt som ger eleverna underlag och förutsättningar att kunna göra väl underbyggda val av gymnasieutbildning.¹

Brönjaskolans studie- och yrkesvägledare har varit anställd på skolan sedan augusti 2012. Studie- och yrkesvägledaren är i regel på Brönjaskolan två dagar i veckan men utökar tiden i dialog med rektorn när det behövs, exempelvis vid elevernas gymnasieval. Studie- och yrkesvägledaren uppger att rektorn är delaktig i arbetet med vägledning och är insatt i kraven för studie- och yrkesvägledning. De elever i årskurs 9 som Skolinspektionen intervjuar uppger att studie- och yrkesvägledaren är lättillgänglig och att hon informerar om gymnasievalet både i helklass och i enskilda samtal.

Skolinspektionen har inför granskningen bland annat tagit del av dokument avseende studie- och yrkesvägledarens arbetsuppgifter vid Brönjaskolan. Av dokumentationen framgår att studie- och yrkesvägledarens ansvar bland annat är att ge studie- och yrkesorientering som innefattar vägledningssamtal där eleverna ges möjlighet att ringa in intresseområden och diskutera framtida studie- och yrkesval som leder till att eleverna lär sig att kritiskt granska information och blir medvetna om vilket ansvar de har för sina studie- och yrkesval. Vidare är det studie- och yrkesvägledarens ansvar att se till att arbetet organiseras så att informationsinsatser når alla elever och att informationen är aktuell, tillförlitlig och tillgänglig när eleverna behöver den. Av arbetsplanen framgår att studie- och yrkesvägledningen ska ges så att personalen vid information och vägledning ser till de specifika behoven hos elever med funktionsnedsättning. Slutligen framgår av arbetsplanen att studie- och yrkesvägledaren ska involvera vårdnadshavarna genom samtal och vid föräldramöte så att dessa får god information inför elevernas gymnasieval.

¹ 2 kap. 29 § skollagen Lgr 11 avsnitt 2.6

Studie- och yrkesvägledaren vid Brönjaskolan påbörjar enklare insatser i form av studie- och yrkesvägledande övningar från årskurs 6. Eleverna berättar att de fått i uppgift av studie- och yrkesvägledaren att skriva om vad de vill bli i framtiden. De berättar att brandkåren och polisen varit på besök i skolan och att de har varit på studiebesök på tingshuset. Skolan har vidare haft temadagar om migration och besökt Migrationsverket. De berättar också att elever på skolan vunnit en tävling där det gällde att bygga en soldriven bil och fått pris från Luleå universitet.

Det huvudsakliga arbetet med studie- och yrkesvägledning sker dock från och med årskurs 7. Studie- och yrkesvägledaren informerar då bland annat eleverna inför den praktiska arbetslivsorienteringen (prao) som eleverna har i årskurserna 8 och 9 och eleverna får även göra intressetest. Syftet med testerna är att tidigt väcka elevernas tankar kring olika yrken, berättar studie- och yrkesvägledaren.

Vägledningsinsatserna fortsätter i årskurs 8 med grundläggande information om gymnasieprogrammen. I årskurs 9 fördjupas informationsinsatserna och på hösten i årskurs 9 påbörjar studie- och yrkesvägledaren individuella vägledningssamtal med eleverna. Samtalen är frivilliga och studie- och yrkesvägledaren uppger att det finns elever som inte kommer på samtal. Eleverna berättar också i intervju att de elever som behöver ytterligare samtal får det och eleverna kan även gå in spontant till studie- och yrkesvägledaren. Av såväl elevintervjuer som av enkätsvaren framgår dock att de flesta elever har haft vägledningssamtal. Studie- och yrkesvägledaren riktar även informationsinsatser till elevernas vårdnadshavare i syfte att de ska vara informerade inför elevernas gymnasieval.

När det gäller elever med särskilda behov får studie- och yrkesvägledaren information från elevhälsoteamet och hon samarbetar med specialpedagogen. Specialpedagogen uppger i intervju att hon är med vid elevernas samtal med studie- och yrkesvägledaren för elever som har behov av detta. Hon uppger vidare att hon exempelvis har mycket diskussioner med studie- och yrkesvägledaren kring elevernas prao) och vad som kan vara lämpliga platser för elever med särskilda behov.

Skolinspektionen har för granskningen låtit samtliga elever i Brönjaskolans årskurs 9 svara på en enkät om gymnasievalet och skolans insatser i samband med detta (svarsfrekvens 98 procent). Av enkäten framgår att en majoritet av eleverna tycker att den information de fått inför gymnasievalet har gett en klar bild av vad olika utbildningar innebär och att de genom skolan fått kännedom om yrken eller utbildningar som de inte kände till tidigare. Eleverna upplever också att ämneslärarna på skolan kan svara på frågor om gymnasiet.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Brönjaskolans elever i årskurserna 6-9 har tillgång till en utbildad studie- och yrkesvägledare. Eleverna får saklig och grundlig information om gymnasieskolan och enskild vägledning utifrån sina individuella behov både avseende innehåll och omfattning. Vägledningsarbetet är dock i huvudsak koncentrerat till årskurserna 7-9 och behöver därför vidareutvecklas.

1.2 Skolan bidrar till att vidga elevernas perspektiv vad gäller utbildningar, branscher och yrken

Här undersöks om studie och yrkesvägledningen utgår från, och anpassas efter varje elevs behov så att eleverna får det stöd de behöver för att kunna fatta individuella och välgrundade val till gymnasieskolan. Vidare granskas om skolan medvetet arbetar för att eleverna ska utveckla förmågor som behövs för att kunna göra väl underbyggda studie- och yrkesval, kritiskt granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden. En övergripande frågeställning är om skolan bidrar till att vidga elevernas perspektiv vad gäller utbildningar, branscher och yrken. I detta ingår även att eleverna får inblick i närsamhället och dess arbetsliv och kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder. Slutligen granskas skolans arbete med att motverka att elevernas studie- och yrkesval begränsas av kön, social och kulturell bakgrund eller av eventuella funktionsnedsättningar.²

De individuella vägledningssamtalen börjar i årskurs 9. "Vid behov eller om man inte bestämt sig får man samtal oftare", berättar eleverna, och de kan även komma spontant till studie- och yrkesvägledaren. Samtalet beskrivs av elever som bra, att de fick den information de behövde och fick veta mer om vad de kunde bli efter gymnasiet. Av enkätsvaren framgår också att eleverna är nöjda med vägledningssamtalet, bland annat tycker en majoritet av eleverna att samtalet hjälpt dem förstå vilken utbildning de behöver för att kunna få det arbete de kan tänka sig och att samtalet hjälpt eleven att komma fram till vad hon eller han skulle välja för utbildning. Vidare instämmer flertalet elever i påståendet att de i samtalet pratade om elevens tankar och drömmar inför framtiden.

Eleverna som Skolinspektionen intervjuar har i de flesta fall bestämt sig för vilket gymnasieprogram de ska söka till. Även av svaren på Skolinspektionens enkät framgår att en majoritet av eleverna är på det klara med vilket program de ska välja. Av enkäten framgår vidare att elevernas gymnasieval fördelar sig jämnt mellan gymnasieskolan i Boden och gymnasieskolor i Luleå.

Eleverna berättar att de väljer gymnasieprogram utifrån sina intressen. Det finns även elever som berättar att skolan har bidragit indirekt till deras val till

² 10 kap. 2 § skollagen Lgr 11 avsnitt 2.6

gymnasiet genom att lärarna har gjort undervisningen intressant i vissa ämnen. I Skolinspektionens enkät har 52 procent av eleverna svarat att information från skolan varit en informationskanal som påverkat elevens gymnasieval. Annat som påverkat elevernas val är besök på gymnasieskola och föräldrar. 67 procent av eleverna har svarat ja på frågan om de upplever att den information de fått inför gymnasievalet gett en klar bild av vad olika utbildningar innebär.

Skolan har, enligt läroplanen, ett ansvar att motverka traditionella könsmönster och alla som arbetar i skolan ska bidra till att elevernas studie- och yrkesval inte begränsas av kön, social eller kulturell bakgrund.

Sedan rektorn tillträdde sin tjänst på Brönjaskolan har han arbetat medvetet för att motverka att eleverna ska begränsas av kön eller bakgrund. Skolan arbetar, enligt rektorns beskrivning, mycket med värdegrunden och förhållningssätt, acceptans och likabehandling i skolvardagen. Han uppger också att lärarna i undervisningen arbetar för att tillgodose olika inlärningsstilar hos eleverna för att motverka att de begränsas i skolan. Enligt rektorn arbetar skolan med vägledningsprocessen på olika sätt, även om det inte är tydligt uttalat att det rör sig om studie- och yrkesvägledning. Lärarna uppger att de i undervisningen har normkritiska diskussioner med eleverna om könsbundna yrkesval och förutfattade meningar. Eleverna berättar att skolan har temadagar om könsmönster och att lärarna i undervisningen tar upp frågor som rör jämlikhet och jämställdhet på arbetsmarknaden.

Elever säger i intervju att det fortfarande är vanligt att elever gör traditionella val utifrån kön. Fordon, natur och teknik uppskattar eleverna är de vanligaste gymnasieprogrammen som pojkarna väljer. Enligt lärarna har flickorna blivit tuffare och vågar söka, och berätta att de söker, byggprogram eller fordonsprogram. Det är viktigt, menar lärarna, att stödja eleven i valet och ge fördjupad vägledning där man visar på olika inriktningar inom programmet. Enligt rektorn har eleverna börjat göra bredare gymnasieval.

I årskurserna 8-9 har eleverna prao. De har prao en vecka i vardera årskursen. Eleverna ordnar själva de platser de vill vara på. Syftet med prao är enligt rektorn att eleverna ska komma ut och prova på arbetslivet, då det är något som stärker eleverna. Även lärarna menar att praon stärker eleverna, de kan få en möjlighet att visa en annan sida av sig själva. Skoluppgifter i samhällskunskapsämnet inom området arbetsmarknad och arbetsliv kopplas till prao. Skoluppgifterna eleverna får vid prao utformas dock inte i samarbete med studie- och yrkesvägledaren utifrån ett övergripande studie- och yrkesvägledningssupdrag.

De praoplatser kommunen erbjuder utgår inte från elevernas individuella intressen enligt eleverna. Av intervjuerna framgår att framförallt de elever som

valt och fått en praoplats inom ett område de är intresserade av, är nöjda och upplever praon som givande. Det finns också elever som berättar att praoplat-sen de varit på fått dem att förstå att det är viktigt för dem att studera vidare. Efter praon gör eleverna en utvärdering av hur det praktiskt har fungerat på praon. Lärarna uppger i intervju att arbetet med prao skulle kunna utvecklas. Det skulle kunna vara ett tydligare mål för verksamheten, exempelvis skulle skolan kunna arbeta mer med könsmönster och kanske styra praon i syfte att vidga elevernas perspektiv, uppger lärarna.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att studie och yrkesvägled-ningen på Brönjaskolan utgår från och anpassas efter elevernas behov. Eleverna får inblick i arbetslivet bland annat genom studiebesök, temadagar och den prao eleverna har i årskurs 8 och 9. Det finns en medvetenhet på skolan om olika faktorer, så som kön eller social eller kulturell bakgrund, som kan påverka och begränsa eleverna i deras val och skolan bedriver ett arbete för att mot-verka detta. Dock behöver det skapas rutiner på skolan för att samordna de olika insatserna som vidtas så att det blir tydligt, såväl för elever som för lärare, vilken funktion och målsättning de olika insatserna har för elevernas studie- och yrkesvägledning.

2. Rektor ger riktlinjer och förutsättningar för vägled-ningen så att den blir hela skolans ansvar

Här undersöks att rektorn ser till att det finns riktlinjer för hur studie- och yrkesorien-teringen ska organiseras. Att det finns system och rutiner för planering, uppföljning och utvärdering av målen för studie- och yrkesvägledningen, att det systematiska kvali-tetsarbetet avseende studie- och yrkesvägledningen finns dokumenterat och att resulta-ten från uppföljningar och utvärderingar används till att förbättra kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen. Vidare granskas att rektorn ger riktlinjer och förutsättningar för att studie- och yrkesvägledningen blir ett uppdrag för hela skolan och att rektorn ser till att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter inom studie- och yrkesvägledningen.³

Brönjaskolans elever har tillgång till en utbildad studie- och yrkesvägledare. Studie- och yrkesvägledaren är anställd 40 procent på Brönjaskolan för att ar-beta med studie- och yrkesvägledning. Rektorn för Brönjaskolan är chef för studie- och yrkesvägledaren.

³ 2 kap. 9-10 §§ skollagen Lgr 11 avsnitt 2.8 4 kap. 4-6 §§ skollagen

Vid kvalitetsgranskningen av Brönjaskolan framkommer att rektorn är medveten om de krav som skollagen och läroplanen ställer på studie- och yrkesvägledningen. Skolinspektionens granskning visar att rektorn har påbörjat ett arbete för att organisera studie- och yrkesvägledningen i syfte att vägledningsfrågor ska ses som ett gemensamt ansvar för hela skolan. Vidare har rektorn påbörjat ett arbete för att skolan medvetet ska arbeta för att motverka traditionella könsmonster.

Studie- och yrkesvägledaren ska, enligt läroplanen, förutom att vägleda och informera eleverna inför fortsatt utbildning och yrkesinriktning, också vara ett stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.

Enligt lärarna arbetar studie- och yrkesvägledaren i Brönjaskolan i huvudsak med vägledning av eleverna i årskurserna 8-9. Vid intervju framkommer att studie- och yrkesvägledaren har en handledande roll för de lägre årskurserna. Studie- och yrkesvägledaren jämförs, av lärarna, med specialpedagogens roll i skolan. Eleverna frågar mycket mer om yrken och val idag jämfört med tidigare och det blir viktigare att vägledningen finns med under hela skolgången uppger lärarna i intervju. *"Studie- och yrkesvägledaren är bara på skolan ett par dagar i veckan och dessutom ser ju lärarna det från ett annat perspektiv, det blir ju naturligt i undervisningen"*, uppger lärarna. Lärarna uppger vidare att det tidigare i huvudsak varit de samhällsorienterande ämnena som haft kopplingar till arbetet med studie- och yrkesvägledning. *"Nu är alla i skolan mera involverade och det är ett tydligare samarbete mellan lärarna och den nya studie- och yrkesvägledaren utifrån de nya kursplanerna"*. Enligt studie- och yrkesvägledaren ser såväl skolans lärare som rektorn positivt på uppdraget med tidig vägledning för alla elever och berättar att hon har många idéer om hur vägledning skulle kunna integreras i undervisningen. Hon uppfattar att hon är delaktig i lärarnas arbete, vilket också bekräftas av lärarna vid intervju. Lärarna uppger i intervju att skolan arbetar medvetet, på såväl rektorns som studie- och yrkesvägledarens initiativ, med att förbereda eleverna inför arbetslivet och uppger att de i undervisningen kopplar ihop skola och arbetsliv. Lärarna uppger vidare att skolan arbetar med personligt ledarskap och eleverna får träna på att ta ansvar i olika situationer. Dock ser lärarna behovet av tydligare ansvarsområden och tydligare formulerade mål i arbetet med studie- och yrkesvägledningsfrågor. Rektorn menar att vägledningsfrågor ingår som en naturlig del i värdegrundsarbetet och undervisningen i skolan, men att lärarnas medvetenhet om uppdraget att medverka i studie- och yrkesvägledningsprocessen behöver bli tydligare.

Enligt läroplanen ingår i rektors ansvar förutom att utveckla utbildningen också att systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp utbildningen samt se till att detta arbete är dokumenterat.

Rektorn säger vid intervju med Skolinspektionen att han är medveten om att det är skolans uppdrag och ansvar att stärka och utveckla eleverna samt att få eleverna att göra välgrundade val inför sin framtid. Det framkommer att rektorn följer upp elevernas gymnasieval fram till höstterminen samma år som gymnasievalet görs i syfte att ta reda på hur många elever som byter program eller skola. Utfallet blir ett kvitto på hur vi lyckas med studie- och yrkesvägledningen, säger rektorn. *Det är inte många elever som har bytt, det är frågan om enstaka elever och då handlar det om att byta skola inte program*, säger rektorn. Enligt rektorn känner lärarna väl till alla elever och vet hur det går för eleverna på gymnasieskolan.

Det framkommer vid Skolinspektionens granskning att det inte finns rutiner eller system för uppföljning och utvärdering av arbetet med studie- och yrkesvägledningen i Brönjaskolan. Vid intervju med rektorn framkommer att rektorn är medveten om att det inte görs någon strukturerad uppföljning. Skolan har inte heller, vid tidpunkten för Skolinspektionens granskning, några mål för studie- och yrkesvägledningen. Granskningen föranledde dock att skolan har börjat fundera på målen, säger rektorn.

Rektorn uppger att barn- och ungdomsnämnden hämtar in information om exempelvis betyg och behörighet till gymnasieskolan. Dock ställs inga frågor vad gäller studie- och yrkesvägledningen i skolan.

Vid intervju med lärarna framkommer att lärarna inte fått någon specifik kompetensutveckling i studie- och yrkesvägledning. Studie- och yrkesvägledaren uppger att hon väljer sin kompetensutveckling och att den inte styrs av rektorn eller kommunen. Hon ger flera exempel på områden där hon har möjligheter att hålla sig uppdaterad. Hon träffar regelbundet de övriga två studie- och yrkesvägledare som arbetar i grundskolorna i Boden. Alla studie- och yrkesvägledare inom Fyrkantssamarbetet träffas också och samverkar i olika studie- och yrkesvägledningsfrågor. Studie- och yrkesvägledaren uppger att hon även håller sig à jour inom området genom konferenser och information på internet. Studie- och yrkesvägledaren känner sig väl insatt i frågor vad gäller gymnasieskolan genom att hon även arbetar med vägledning vid en fristående gymnasieskola i Luleå.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att rektorn har påbörjat ett arbete för att organisera studie- och yrkesvägledningen i syfte att vägledningsfrågor ska ses som ett gemensamt ansvar för hela skolan. Vidare har rektorn påbörjat ett arbete för att skolan medvetet ska arbeta för att motverka traditionella könsmönster. För att tillfullo kunna ta till vara på studie- och yrkesvägledarens kompetens behöver samarbetet mellan studie- och yrkesvägledaren och

lärare tydliggöras och vidareutvecklas. Rektorn behöver därför ta ansvar för att vidareutveckla samarbetet mellan studie- och yrkesvägledaren och lärarna så att det blir tydligt vilken målsättning de olika inslagen av arbetslivsorientering har för elevens studie- och yrkesvägledning.

Vidare behöver rektorn ta ansvar för att studie- och yrkesvägledningen systematiskt och kontinuerligt planeras och följs upp samt se till att detta arbete är dokumenterat för att säkerställa att eleverna får den studie- och yrkesvägledning eleverna enligt skollagen och läroplanen har rätt till. För att studie- och yrkesvägledaren och lärarna professionellt ska kunna utföra sina uppgifter inom studie- och yrkesvägledningen behöver rektorn säkerställa att såväl studie- och yrkesvägledaren som lärarna får den kompetensutveckling som krävs.

3. Huvudmannen tar ansvar för att skolornas studie- och yrkesvägledning fungerar på ett tillfredsställande sätt

Här undersöks att huvudmannen ger skolorna förutsättningar att ge eleverna den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till. Vidare granskas att huvudmannen tar ansvar för att skolorna har tillgång till personal med sådan kompetens som krävs för att få arbeta med studie- och yrkesvägledning och att rektorer, lärare och studie- och yrkesvägledare får kompetensutveckling för att kunna utföra sina uppdrag. Här undersöks också att huvudmannen har system och rutiner för planering, uppföljning och utvärdering av verksamheten, att kvalitetsarbetet dokumenteras och att resultaten används för att förbättra kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen.⁴

I intervju med representanter för huvudmannen, Bodens kommun, uppger de att det finns ett behov av studie- och yrkesvägledning i årskurserna 1-6 och att detta inte är tillgodosett i dagsläget. Det finns i dagsläget ingen konkret plan för att utveckla studie- och yrkesvägledningen så att den omfattar lägre åldrar.

På kommunens hemsida anges att studie- och yrkesvägledning erbjuds elever från årskurs 8 till och med gymnasiet. Där anges vidare att eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet i skolan och underlag för att välja fortsatt utbildning. Vidare anges att alla som arbetar i skolan ska bidra till att motverka begränsningar som grundar sig på kön, social eller kulturell bakgrund i elevernas studie- och yrkesval. Detta anges också i kommunens verksamhetsplan 2010-12: *Alla i skolan ska bemötas lika ur ett jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv oavsett bakgrund, religion, kön, sexualitet och nationalitet. Barn och ungdomar ska mötas på ett sådant sätt att deras möjligheter att pröva och utveckla förmågor inte begränsas av*

⁴ 2 kap. 8, 29-30 §§ skollagen 4 kap. 3-6 §§ skollagen 10 kap. 2 § skollagen Lgr 11 avsnitt 2.6

könsrollstänkande. Det framkommer av den senaste nationella statistiken för Bodens kommun för läsåret 2011/12 att det finns stora skillnader mellan skolorna i kommunen avseende hur väl eleverna lyckas i skolan. Vidare finns det stora skillnader mellan hur väl flickor och pojkar lyckas. Det framkommer att flickorna genomgående får högre resultat än pojkarna.

Representanterna för Bodens kommun uppger i intervju att det finns mycket kvar att göra när det gäller studie- och yrkesvägledningen i kommunens grundskolor. De uppger också att det har gått åt mycket energi och tid i kommunen till de strukturförändringar, bland annat sammanslagningar av skolor, som genomförts i kommunen. I intervju med huvudmannens representanter framkommer även att det inte finns några mål uppsatta för studie- och yrkesvägledningen i kommunen. Vidare framkommer att det inte genomförs någon utvärdering av den studie- och yrkesvägledning som ges.

Representanterna för Bodens kommun uppger i intervju att ansvaret för utvärdering av verksamheten har legat på rektorerna utan någon styrning från förvaltningen. De uppger samtidigt att de är medvetna om att det inte har gjorts någon utvärdering av studie- och yrkesvägledningen i skolorna. För att förändra och förbättra detta har förvaltningen utsett en av Stureskolans rektorer till samordnare för studie- och yrkesvägledarna i kommunen sedan ett år. Representanterna uppger samtidigt att de förmodar att den rektor som fått uppdraget, (rektor för Stureskolan) ännu inte har hunnit vidta några åtgärder eftersom arbetet med sammanslagningen av Korpenskolan och Sandenskolan förra läsåret har tagit mycket av rektorns tid. Representanterna för huvudmannen hoppas dock att förändringarna nu har lagt sig och att rektorn kan påbörja sitt uppdrag som samordnare.

I intervju anger representanterna för Bodens kommun att fördelningen av tjänster för studie- och yrkesvägledarna i kommunens skolor inte är gjord utifrån hur skolornas behov eller situation ser ut i dagsläget. Enligt representanterna finns det behov i kommunen av att göra en socioekonomisk resursfördelning eftersom förutsättningarna för kommunens skolor ser så olika ut. Någon sådan fördelning har hittills inte gjorts. Vidare uppger de att det finns behov av studie- och yrkesvägledning i årskurs 1-6, vilket saknas idag.

Representanterna för huvudmannen uppger i intervju att deras uppfattning är att prao är uppskattad bland lärare och elever. De beskriver att de tycker att prao verkar fungera bra och att man därför har fortsatt med detta. Samtidigt uppger representanterna för huvudmannen att de inte vet hur och om prao fungerar ute i skolorna. Elevernas prao har inte utvärderats eller funnits med i skolornas eller kommunens systematiska kvalitetsarbete.

I intervju uppger representanter för Bodens kommun att det finns statistik över elevernas val till gymnasieskolorna inom gymnasiesamarbetet Fyrkanten. Bodens kommun gör en utvärdering av hur nöjda eleverna är med sina gymnasieval. Utvärderingen görs genom en enkätundersökning i vilken det bland annat ställs frågor om vad eleverna har fått för information inför valet till gymnasieskolan. Utvärderingen har visat att eleverna är nöjda. Huvudmannen känner inte till om studie- och yrkesvägledarna eller rektorerna i grundskolorna får ta del av resultatet från utvärderingen.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att det i Bodens kommun i huvudsak är eleverna i årskurs 8 och 9 som har tillgång till studie- och yrkesvägledning. På huvudmannanivå saknas till stora delar kunskap om författningarnas krav på studie- och yrkesvägledning samt kännedom om hur studie- och yrkesvägledningen fungerar i kommunen. Huvudmannen saknar även system och rutiner för uppföljning och utvärdering av studie- och yrkesvägledningen. Möjlighet att genomföra en utvärdering försvåras av att det saknas mål för verksamheten. Bodens kommun behöver utveckla området studie- och yrkesvägledning så att eleverna i kommunens skolor får den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till. Att området studie- och yrkesvägledning inte har följts upp och utvärderats innebär bland annat att tillgången till studie- och yrkesvägledning inte är anpassad efter elevernas behov på kommunens olika skolor.

Syfte och frågeställningar

Syftet med granskningen är att bedöma om den granskade huvudmannen och skolan ger eleverna tillgång till den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till enligt skollag och läroplan. Skolinspektionen bedömer kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen och uppskattar verksamhetens ändamålsenlighet att förbereda eleverna för aktiva livsval.

Utvärderingar och forskning inom området visar att studie- och yrkesvägledningen ofta är lågt prioriterad i skolan och att det generellt finns brister i planering, uppföljning och utvärdering av vägledningen hos både skolor och huvudmän. Med utgångspunkt i detta granskar Skolinspektionen kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen i relation till det ansvar som rektor och huvudman har för att studie- och yrkesvägledningen utformas så att den når de nationella målen.

Följande tre frågeställningar ligger till grund för att kunna svara på den övergripande frågeställningen *om eleverna på skolan får den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till enligt skollag och läroplan*:

- *Ges alla elever tillgång till kontinuerlig vägledning av sådan kvalitet att eleverna kan göra medvetna och väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning?*
- *Ger rektorn riktlinjer och förutsättningar för vägledningen så att den blir hela skolans ansvar?*
- *Tar huvudmannen ansvar för att skolornas studie- och yrkesvägledning fungerar på ett tillfredsställande sätt?*

Metod och material

Inför granskningen på skolan har inspektörerna tagit del av dokument med relevans för skolans studie- och yrkesvägledning och även genomfört en enkätundersökning med elever i två årskurser.

Vid skolbesöket har inspektörerna genomfört intervjuer med rektor, studie- och yrkesvägledare, lärare och elever. I granskningen ingår även en intervju med en representant för huvudmannen.

Besöket har avslutats med en återkoppling till rektor där inspektörerna redogör för Skolinspektionens preliminära bedömningar.

Dokumentstudier, enkäter och intervjuer utgör tillsammans det underlag utifrån vilket Skolinspektionen bedömer studie- och yrkesvägledningen på skolan.

Dokumentstudier

Dokumentstudierna ger en inblick i skolans organisation och arbete med studie- och yrkesvägledning och förbereder inspektörerna för skolbesöket genom att ge underlag för att ställa frågor.

Intervjuer

Vid skolbesöken genomförs intervjuer i grupp och enskilt. Intervju med **rektor** och representant för **huvudmannen** sker separat och utgör ett viktigt underlag för att förstå de strukturer och förutsättningar som finns för verksamheten. Intervju med **studie- och yrkesvägledare** ger en ökad förståelse för den vägledning som ges på skolan och vilka förutsättningar vägledaren har att följa bestämmelser i skollag och läroplan. **Lärare** i flera ämnen och från flera årskurser på skolan intervjuas i grupp. Dessa intervjuer ger underlag för att ta reda på om studie- och yrkesvägledningen är ett ansvar som delas av alla på skolan. **Elever** i årskurs 9 intervjuas i grupp. Elever ur lägre årskurser bidrar med sina erfarenheter genom enkätsvar. I intervjuerna med eleverna kommer inspektörerna åt mer kvalitativa aspekter av de frågor som granskningen ska besvara.

Elevenkäter

Elevenkäterna utgör ett komplement för att få svar på de centrala frågeställningarna och ett jämförelsematerial till det underlag som samlas in vid intervjuerna på skolan.